

Systemens storlek och läge

Flertalet registrerade system är tämligen små. Inom de förut nämnda socknarna finns 188 registrerade system, och av dessa har drygt 100 endast 5—10 gropar vardera. Närmare 50 har 11—20 gropar vardera, medan de större systemen uppgår till knappt 30. De två största har mellan 70 och 80 gropar och är 3—4 km långa. Medelavståndet mellan groparna i samtliga dessa system är 43 m, men de verkliga avstånden kan variera mycket både inom samma och mellan olika system. Som ett särskilt praktfullt exempel kan nämnas ett system nere vid Härkan nedanför Husås i Lit, där 43 stora gropar ligger inom ca 600 m längd. En del system kan i likhet med detta ställvis ha gropar praktiskt taget kant i kant, medan andra avstånd är längre. I andra fall kan relativt jämna, normala avstånd avbrytas av enstaka längre eller kortare.

Om medelavståndet för dessa socknar är representativt — vilket vi har anledning anta — skulle detta innebära, att vi i Jämtland för närvarande känner ungefär 26 mil fångstgropssystem och i hela landet en sträcka på mellan 55 och 56 mil. Man kan med en tankelek säga, att detta skulle räcka till en dubbel spärr tvärs över hela landet ungefär i höjd med Sundsvall. Vid sidorna av denna skulle ändå de enstaka groparna ligga utspridda. Att systemen verkligen är jämförbara inom hela detta stora område framgår av deras medelstorlek. Denna är nämligen för Dalarna 11,79 gropar, för Medelpad 9,36, för Ångermanland 10,91, för Jämtland 11,47 och för Västerbotten 10,83 gropar per system.

I en del fall är dock denna statistik missvisande för de funktionella systemen. Det inträffar nämligen, att gropar som i praktiken ingått i samma system måste skiljas i kartredovisningen och därmed i statistiken. Naturliga hinder kan nämligen göra en uppdelning på flera system nödvändig eller avskilja ett antal gropar från huvudsystemet. I första hand gäller detta myrmark, där ju inga gropar kan grävas. Den har emellertid inte utgjort några hinder vare sig för viltet eller för byggande av sammanbindande stängsel. Inom större delen av Norrland torde detta i nu registrerat material gälla ett ganska begränsat antal fall eller obetydliga kompletteringar. I ett område blir dock bilden en helt annan, om

man tar hänsyn till dessa kompletteringar och sammanläggningar. Det gäller det ovannämnda, fångstgropsrika området norr om mellersta Indalsälven. Som nämnts ligger detta helt inom silurmoränområdet, som kännetecknas av en småkuperad, kullig topografi utan kalberg eller andra tvära avbrott. Detta medför, att de naturliga avgränsningar av viltstråken, som är karakteristiska för urbergsmoränområden, i stor utsträckning här saknas. Samtidigt är moränen i regel tämligen lättgrävd, och området har med sina talrika myrinslag och bördiga mark sannolikt också utgjort lämpliga betesmarker för i första hand älg.

Detta för gropfångsten centrala område uppvisar därför den bild, som framgår av kartan sid. 27. Utom de där redovisade systemen finns dessutom ett stort antal enstaka fångstgropar, som är särskilt talrika i sydöstra delen av Aspås, som har en av landets tätaste koncentrationer av denna typ. Redan en flyktig blick på kartan visar, att systemen ordnar sig i linjer, som vid behov också sammanbinds av enstaka gropar. I en del fall bildar dessa "storsystem" spärrar mellan naturliga hinder. Så ligger t.ex. en linje mellan Storsjöns utloppsvik vid Krokomb och Nälidsjön, en mellan Indalsälven och nedre Lången och en från Alsensjön mot Nälidsjön i Offerdal, den sistnämnda för övrigt strax öster om hållristningarna med fångstmotiv i Glösabäcken. Den största av dessa linjer är dock den, som följer Hårkan under större delen av dess lopp mellan Sandviksjön i Föllinge och Indalsälven och som består av ett stort antal system med tillsammans omkring 450 fångstgropar. Dessa är dock sinsemellan ganska olika, och har knappast utgjort ett enda system i praktiken.

Mera frapperande är de systemlinjer, som samtliga går genom terrängen i nordöst-sydvästlig riktning. Några av dessa ansluter i ena änden till ett vattendrag, och kan där ofta bilda dubbla eller längs vattendraget avvikande linjer, framför allt vid Österlången i Aspås och i Landöområdet i Offerdal. Vid Nordanällden ansluter en linje till Nälidsjön och vid Nyby en av de största till Indalsälven. I Häggenås finns också två större linjer, som saknar kontakt med större vattendrag men som också har samma riktning. De största av dessa linjer har 165—275 fångstgropar vardera, och de verkar i regel vara sammansatta av tämligen likformiga och därmed möjligen också likåldriga gropar.

